

VESISTÖKUNNOSTUSHANKE VESKU II

LOPPURAPORTTI

1.5.2021 – 31.12.2022

LAPELY/5313/2020

Sisällys

1 Tiivistelmä.....	1
2 Hankkeen tavoitteet	2
2.1 Tavoitteet osana valtakunnallisten vesienhoitosuunnitelmien toteuttamista	2
2.2 VESKU II-hankkeen tavoitteet.....	2
3 Hankkeen toteutus	3
3.1 Toteutuneet toimenpiteet.....	3
3.2 Vesistökuunnostuskohteet hankealueella.....	5
3.2.1 Kuntakohtaiset toimenpiteet.....	5
3.2.2 Muut toimenpiteet	12
3.3 Verkostojen kehittäminen	13
3.3.1 Lapin VESKU-verkosto.....	13
3.3.2 Ylimaakunnallinen yhteistyöverkosto.....	14
3.3.3 Paikalliset verkostot.....	14
3.4 Tiedotustoiminta.....	15
3.5 Aikataulu ja resurssit.....	16
3.6 Toteutuksen organisaatio	16
3.7 Kustannukset ja rahoitus	16
3.8 Raportointi ja seuranta	18
3.9 Toteutusolehdukset ja riskit	18
3.10 Yhteistyökumppanit.....	19
4 Tavoitteiden saavuttaminen	19
4.1 Yleiset tavoitteet.....	19
4.2 Määrälliset tavoitteet	20
5 Esitykset jatkotoimenpiteiksi	21

1 Tiivistelmä

Vesistökuunnostushanke VESKU II–hanke jatkoi 1.5.2019 aloitettua VESKU-hankkeen 1. vaiheen työtä. Hankkeissa on aktivoitu paikallisia toimijoita omaehtoiseen vesistöjen kunnostus- ja hoitotyöhön alueellisten vesienhoidon tavoitteiden saavuttamiseksi. Samalla edistettiin ja tuettiin paikallisten toimijoiden verkostoitumista niin alueellisesti kuin valtakunnallisestikin. Hankealue kattoi Rovaniemen, Ranuan ja Simon kunnat sekä uusina alueina Posion ja Kemijärven.

Hankkeen ydintoimintaa olivat aktivoivat yleisö- ja työpajatilaisuudet sekä kohde- ja vesistökohtainen neuvonta, jota tehtiin erilaisissa yhteisissä tilaisuuksissa, maastokäynneillä ja toimistotyönä.

Hanke toimi kiinteässä yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa. Hankkeen aikana järjestetyissä tilaisuuksissa oli mukana koko hankealueella yli 268 henkilöä. Erilaisia neuvontakohteita kirjattiin koko hankealueelta yhteensä 23 kpl.

Oman lähivesistön hoitoon esiintyi hankealueella runsaasti kiinnostusta ja VESKU – hankkeiden toimintamallit olivat jo laajasti tunnettuja. Hanke on lisännyt yhdistysten, osakaskuntien ja muiden paikallisten toimijoiden aktiivisuutta vesienhoidossa. Hankkeen aikana saatiin toteutukseen useita kunnostuskohteita ja osa monivuotisista paikallisista hankkeista toteutus on parhaillaan käynnissä.

VESKU II -hankkeessa tehdyn työn, saavutettujen tuloksien sekä erityisesti paikallisilta toimijoilta saadun palautteen perusteella monialaiselle vesien- ja vesiympäristönhoitoon liittyvälle neuvontatyölle on tarvetta myös jatkossa, jonka seurauksena VESKU-hankkeille on haettu jatkorahoitusta. Positiivista palautetta on saatu erityisesti käytännönläheisestä otteesta eri kohteilla, monipuolisesta osaamisesta sekä kunnostustempausten toteuttamisesta. Lisäksi hankkeen toiminta välittäjänä paikallisten tahojen ja viranomaisten sekä rahoittajatahojen välillä nähtiin tervetulleena mallina. Paikalliset toimintaryhmät arvostavat erityisesti sitä, että näkyviä tuloksia saadaan aikaan sekä sitä, että asioita edistetään heidän tarpeistaan lähtien. Onkin erittäin tärkeää, että tarve oman lähivesistön kunnostustarpeista tiedostetaan ja paikalliset tahot ovat mukana kunnostustoiminnassa alusta alkaen.

Hankkeen myötä verkostoiduttiin sekä paikallisella- että maakuntatasolla. Myös ylimaakunnallinen vesistökuunnostusverkostotyö saatiin käyntiin. Yhteistyötä ja verkostoitumista eri toimijoiden välillä tulee myös jatkossa edistää. Verkostot tulee tehdä näkyviksi sekä saattaa yhteen erityyppisiä ja eri sektoreiden toimijoita. Uusien yhteistyö- ja keskustelukumppaneiden myötä syntyy uusia ideoita, ratkaisumalleja sekä uudenlaisia toimintatapoja.

Vesienhoitoon ja vesistökuunnostuksiin liittyvään neuvontaan käytettävissä olevien henkilöresurssien väheneminen valtionhallinnossa jatkuu myös lähitulevaisuudessa. Vesienhoito ja -kunnostus ovat yleishyödyllistä toimintaa, jota tulee tukea myös julkisin varoin. Tulevaisuudessa toimijoiden neuvonnan voisi toteuttaa jonkin välittäjäorganisaation kautta.

2 Hankkeen tavoitteet

2.1 Tavoitteet osana valtakunnallisten vesienhoitosuunnitelmien toteuttamista

Vesipolitiikan puitedirektiiviä toteuttava laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä edellyttää, että pintavesien tila on hyvä vuonna 2021, lisääntymään tarvitsevien vesistöjenkin osalta viimeistään 2027. Tavoitteeseen pääsemiseksi kaikille Suomen seitsemälle vesienhoitoalueelle on laadittu vesienhoitosuunnitelmat sekä niihin liittyvät toimenpideohjelmat ja toteutusohjelmat, joiden toteuttaminen vaatii laaja-alaista yhteistyötä sekä uusia toimijoita.

VESKU II-hankkeessa aktivoitiin Rovaniemen, Ranuan, Posion, Kemijärven ja Simon kuntien alueella paikallisia toimijoita, kuten osakaskuntia, kyläseuroja ja yhdistyksiä, kalastus- ja metsästysseuroja sekä maan- ja metsänomistajia mukaan käytännön tason vesienhoitotyöhön ja edistämään vesienhoitosuunnitelmien toteutumista. Hankkeella on myös suuri merkitys vesienhoitoon liittyvän tiedon välittämisessä paikallisille toimijoille.

Aluehallinnon uudistuessa ja valtion vaikuttavuusohjelman siirtäessä valtion vesistöhankeiden käytännön toteuttamista muille toimijoille, on vesistökunnostuksista poistumassa merkittävä toimija, eli alueelliset ELY-keskukset. Lapissa vesistökunnostukset ovat lähes yksinomaan toteutettu ELY-keskusten ja sitä ennen alueellisten ympäristökeskusten toimesta.

Valtion rahoitusta ohjataan nyt avustuksina yhdistyksille sekä muille toimijoille ja ELY-keskukset voivat toimia harvoin erilaisten kunnostushankkeiden toteuttajina. Nämä valtakunnan tason linjaukset on koottu vesien kunnostusstrategioihin. VESKU II-hanke toteutti osaltaan asetettuja tavoitteita. Paikallisten tahojen aktivointivoinnin, opastamisen ja neuvonnan lisäksi rakennettiin perusedellytyksiä kunnostusverkostojen kehittämiseksi. VESKU II-hanke kokosi merkittävät maakunnalliset vesistökunnostustoimijat myös mukaan tähän työhön.

VESKU II-hankkeessa välitettiin myös tietoa vesistöjen tilan arviointiin, kunnostusmahdollisuuksiin ja -menetelmiin liittyen. Myös valuma-aluekunnostuksista välitettiin tietoa hankealueen paikallisille toimijoille.

2.2 VESKU II-hankkeen tavoitteet

VESKU-hankkeen keskeisin tavoite ensimmäisessä vaiheessa oli jalkauttaa Pohjois-Pohjanmaalla toteutetun VYYHTI-hankkeen toimintamallit Lapin maakuntaan rajatulla pilottialueella. Tavoitteena oli aktivoida paikallisia toimijoita omaehtoiseen vesistökunnostus – ja hoitotyöhön. Lisäksi hankkeen keskeisenä tavoitteena oli edistää ja tukea paikallisten kunnostajien verkostoitumista niin alueellisesti kuin maakunnallisestikin.

Hankkeessa testattiin välittäjäorganisaatiomallin soveltuvuutta hankealueella. Mallissa neuvoytoimija, tässä tapauksessa VESKU-hanke, siirsi tietoa paikallisten toimijoiden ja viranomaisten välillä ja päinvastoin toi esille paikallisten toimijoiden tarpeita ja aloitteita viranomaistahoille. Välittäjäorganisaatioita voi olla maakuntatasolla useitakin.

Välittäjäorganisaatiolle ei ole tarkkaa määritelmää tai toimintamallia, vaan se voidaan ymmärtää tietyksi toimijaksi, sen toimintatavaksi tai tehtäväksi. Tämä tehtävä voi sisältää esimerkiksi toimimista hankkeiden koko ajan, asiantuntijan, neuvojan, tiedottajan ja vaikuttajan rooleissa. Myös hankkeiden toteuttaminen voi olla välittäjäorganisaation tehtävä.

Hankkeen avulla pyrittiin parantamaan luonnon monimuotoisuutta, vesien tilaa ja maaseudun viihtyisyyttä, säilyttämään maaseutuperintöä, turvaamaan ekosysteemipalveluiden toimintaa ja edistämään kylien ja maaseudun yhteisöjen toimintaa ja elinvoimaisuutta.

Hankkeen tavoitteena oli edistää Lapin maakunnan eteläisellä alueella vesienhoitosuunnitelmien toimeenpanoa aktivoimalla ja opastamalla yhdistyksiä, kansalaisjärjestöjä, osakaskuntia ja muita toimijoita vesistöjen hoitajiksi. Verkostoitumisen ja opastuksen kautta maaseudun yritystoiminnan kehittymisen edellytykset paranivat. Hankkeen tavoitteena oli pitää vähintään 10 kpl osakaskunnille, kyläyhdistyksille ja muille paikallisille toimijoille suunnattua yleisö- ja työpajatilaisuutta, joissa opastetaan eri toimijoita vesistöjen kunnostukseen ja hoitoon sekä luontokohteiden hoitoon liittyvissä asioissa. Hankkeessa edistettiin tarvittaessa myös paikallisten toimijoiden järjestäytymistä mm. kannustamalla erityisten vesienhoitoyhdistysten perustamiseen sekä nostamalla esille omistussuhteiltaan hajanaisten vesialueiden yhdistämisen tärkeyttä.

Vesistö- ja valuma-aluekunnostuksiin laadittiin esimerkkisuunnitelmia, joilla helpotetaan osakaskuntien, yhdistysten ja muiden mahdollisten toimijoiden valmiuksia toteuttaa pienimuotoisia vesistöjen kunnostus- ja hoitohankkeita. Pienen kunnostushankkeen ei aina tarvitse olla kovin byrokraattinen ja eri mahdollisuuksia toteutukseen ja sen mahdolliseen rahoitukseen tuotiin esiin.

Hyviä olemassa olevia esimerkkejä kunnostus- ja hoitokohteista esiteltiin olemassa olevien esittelymateriaalien avulla.

3 Hankkeen toteutus

3.1 Toteutuneet toimenpiteet

VESKU II-hanke käynnistyi 1.5.2021. hankepalaverilla Lapin ELY-keskuksen kanssa ja tulevan kesän töiden valmisteluilla. Hankkeen alkuvaiheessa laadittiin hankkeen toimintasuunnitelma ja esittelymateriaalia sekä perustettiin hankkeen netti- ja facebook-sivut. Hankkeen kenttätyö käynnistyi toukokuun lopulla Ranuan Kuusijärven Luiminkajoki ry:n toteuttamalla rysäpyynnillä. Hankkeen järjestämät yleisötilaisuudet ja työpajatoiminta käynnistyivät heinäkuussa 2021 Posion vesistöillä. Koronaepidemia hellitettyä yleisötapahtumia voitiin järjestää lähes normaalisti.

Hanke oli mukana erilaisissa tapahtumissa ja tilaisuuksissa, kuten Posion ja Ranuan toritapahtumissa. VESKU II-hanke oli esillä myös Luiminkajoki ry:n kanssa Kuukasjärven maalaismarkkinoilla. Hanke esitelmöi toukokuussa 2022 Pohjois-Suomen vesistöseminaarissa Lapin alueellisten ja paikallisten vesistö-kunnostusverkostojen kehittämisestä. Hanke järjesti maaliskuussa 2022 Rovaniemellä VESKU II:n piirissä oleville toimintaryhmille verkostoitumis- ja koulutuspäivän. Tapahtumaan kutsuttiin myös särkikalojen jalostaja, millä pyrittiin edistämään hoitokalastuksista tulevien raaka-ainevirtojen tehokkaampaa hyödyntämistä.

Merkittävä hanketapahtuma oli Rovaniemen Sinettäjoella pidetty kutualueiden kunnostustempaus, jossa soraa siirrettiin käsivoimin uomaan yli 9 tonnia.

Eri tilaisuuksien kautta saatiin useita paikallisen tason kontakteja, jotka johtivat konkreettisiin vesienhoitotoimenpiteisiin. Tapahtumalistaus on liitteessä 2. VESKU II-hankkeen järjestämien tilaisuuksien kautta tavoitettiin hankkeen aikana yhteensä vähintään **268** henkilöä.

Hankkeen aikana korostettiin valuma-aluekokonaisuuden huomioimista vesistöjen tilan parantamisessa sekä vesienhoitotoimenpiteissä. Hankkeessa painotettiin, että kunnostushankkeiden vaikutukset voivat jäädä lyhytaikaiseksi, jos ulkoista kuormitusta ei saada hallintaan. Ulkoisen kuormituksen hallintaan liittyen hanke järjesti maa- ja metsätalouden vesiensuojelutapahtuman Ranualla syksyllä 2022.

Hankkeen myötävaikutuksella syntyi toinen paikallinen vesienhoitoyhdistys, Etelä-Posion vesistöyhdistys ry.

VESKU:n 1. vaiheessa tilattu Simon Iso-Tainijoen metsätalouden vesiensuojelusuunnitelma toteutettiin Suomen metsäkeskuksen toimesta KEMERA-rahoituksella kesällä 2022. Merkittävin toimenpide on Jänisperän kuuden hehtaarin kosteikko.

Kuva vas. VESKU II-hankkeen seurantaryhmä tutustumassa Jänisperän kosteikkoon.

Kuva oik. Kosteikko vesittyä vähitellen.

3.2 Vesistökunnostuskohteet hankealueella

3.2.1 Kuntakohtaiset toimenpiteet

Rovaniemi

- Pisajärvi
 - Pisajärven pinta-ala 80 ha. Ekologinen tila on tyydyttävä. VESKU II-hanke järjesti paikallisille toimijoille työpajatyypin yleisötilaisuuden syyskuussa 2021. Tapahtumaan osallistui 13 hlöä. Järvikatselmus tehtiin elokuussa 2022, jossa todettiin vesikasvien niittotarvetta. Lapin ELY-keskus suoritti vesikasvillisuuskartoituksen ja laati niittosuunnitelman. Niittotyön toimintaryhmä tilasi ostopalveluna. Paikallinen metsästysseura haki vesistökunnostusavusta vesikasvien poistoon ja poistokalastukseen. VESKU II-hanke suoritti verkkokoekalastuksen elokuussa 2022. Tulosten perusteella Pisajärvellä on erittäin tiheä särkikanta. Kalastus käynnistyi 2022 ja saalista ehti kertyä 5 000 kg, josta valtaosa meni koirasafariyrittäjälle koiranruuaksi. Lapin ELY-keskus teki valuma-alueella maastokatselmuksen ja yleissuunnittelua metsätalousmaiden ojitusalueille.

Kaksivuotinen hanke jatkuu vuonna 2023.

- Vuosujärvi
 - Järven pinta-ala 346 ha. Ekologinen tila on tyydyttävä. VESKU II-hanke suoritti Viirin osakaskunnan kanssa järvikatselmuksen heinäkuussa 2021 jolloin todettiin, että Vuosujärvellä ei ole vesikasvien poistotarvetta. Lokakuussa 2021 VESKU II-hanke järjesti yleisötilaisuuden, jossa päätettiin hakea vesistökunnostusavustusta verkkokoekalastuksen suorittamiseen. Hanke neuvoi avustuksen hakemisessa. Ammattiopisto Lappia suoritti verkkokoekalastuksen ostopalveluna kesällä 2022. Vuosujärven erityispiirre on, ettei järvessä ole särkiä. Muikkukanta on ollut aikaisemmin voimakas mutta muikuista ei ole viime vuosina ollut havaintoja. Lapin ELY-keskuksen toimesta tehtiin myös metsätalousmaiden valuma-aluekartoitusta. Viirin osakaskunta päättää jatkotoimenpiteistä vuoden 2023 kevätkokouksessa.
- Sierijärvi
 - Sierijärven pinta-ala on 346 ha. Järven ekologinen tila on tyydyttävä. Järven pintaa on laskettu vuonna 1880. Metsäojitukset ovat aikoinaan mataloittaneet järveä ja keskisyvyys onkin vain 1,4 metriä. Järvessä on esiintynyt sinilevää, talviaikaisia happikatoja sekä ajoittain kalakuolemia. Ravinteiden ja klorofylliarvojen perusteella järvi on rehevällä tasolla. Särkikalasto on tiheä ja kasvu heikkoa. Fosfori ja klorofyllipitoisuuksien perusteella runsas särkikalasto aiheuttaa sisäistä kuormitusta ja vääristymää ravintoketjussa.

Sierijärvellä on toteutettu vuosina 2020 - 2022 kaksivuotinen kunnostushanke, johon Kurivaaran kalamiehet ry on saanut ELY-keskuksen vesistökunnostusavustusta. Kunnostushanke on ollut VESKU II-hankkeen jatkuvan neuvonnan piirissä.

Toimijoita on neuvottu mm. kalavedenhoidossa ja vesistökuunnostusavustuksen hakemisessa sekä luvituksessa. Toimenpiteinä on ollut poistokalastus ammattilaisen suorittamana ja omana työnä. Saaliskertymä on kahden vuoden aikana 45 000 kg, josta jalostukseen mennyt särkiä 5 000 kg ja turkistarhalle 10 000 kg. Lapin ELY-keskuksen toimesta Sierijärven valuma-alueella on tehty metsätalousmaiden yleissuunnittelua.

Paikallisten tekemien havaintojen mukaan hankkeen aikana Sierijärven veden laatu on parantunut ja näkösyvyys kasvanut. Kurivaaran kalamiehet ry on hakenut edelleen vesistökuunnostusavustusta vuosille 2023 - 2024.

- Sinettäjoki

- Sinettäjoki on 20 km pitkä Ounasjoen sivujoki. Hydromorfologinen luokitus on tyydyttävä. Hanke järjesti avoimen virtaveden kunnostustempauksen 4.9.2021 joen alaosalla Sinetän kylässä. Hankkeen toimesta kunnostustempausta varten laadittiin kunnostussuunnitelma ja lausuntopyyntö Lapin ELY-keskukselta vesilainmukaisesta luvan tarpeesta, hankittiin suostumus.

Tapahtuma keräsi yhteensä 28 osallistujaa. Tapahtuman tavoitteena oli taimenten ja harjusten kutualueiden kunnostus ja lisääminen sekä kunnostajien aktivointi, kunnostustiedon ja osaamisen lisääminen. Pääosa tapahtuman kuluista muodostui seulotun kutusoran ostosta (menekki 9,2 tn) ja traktorikuljetuksesta. Lisäksi kuluja syntyi valmisteluista ja suunnittelusta sekä työnohjauksen matkakuluista. Tapahtumaan valmistettiin kunnostustyökaluja ja kahluusauvoja, ostettiin metalliämpäreitä. Kuluja tuli myös kahvituksesta ja muonituksesta. Tapahtumaan osallistui Sinetän kyläyhdistys sekä Keski-Kemijoen Lions club. Vesialueen omistajalta/kalastusoikeuden haltijalta saatiin suostumukset toimenpiteelle. Soveltuvan soran löytäminen ja kuljetuksen järjestäminen ranta-alueelle oli haastavaa.

Kunnostustempaukseen soveltuvan kohteen löytäminen tapahtuman järjestäminen oli varsin työläs hanketoimenpide. Tapahtumasta on tallenne You Tubessa hakusanalla: Sinettäjoen kunnostustempaus 2021.

- Sinettälampi neuvonta

- Sinettäjoen läpivirtausjärvässä on vesikasvien poistotarvetta. Vesialueen omistaja/kalastusoikeuden hallinnoija ei hae kunnostushanketta. VESKU II-hanke neuvoi kääntymään paikallisen kyläyhdistyksen puoleen hankkeen toteuttamiseksi.

- Niesijoki ja Niesijärvi

Kunnostustarvekartoitus toteutettiin Niesin kyläyhdistyksen kustantamana ja Ammattiopisto Lappian oppilastyönä. VESKU II- hanke neuvoi uomaston perkausrakenteiden havainnoimisessa ja kunnostusmahdollisuuksien toteuttamisessa.

VESKU II-hanke toimi välittäjänä Niesin kyläyhdistyksen ja särkikalanjalostajan välillä. Sopimukset särkikalojen kaupallisesta hyödyntämisestä on tehty toimijoiden välillä ja toiminta käynnistyi vuonna 2021.

- Siika-Kämäjärvi
 - Järven pinta-ala on 172 ha. Ekologinen tila on hyvä mutta riskissä heikentyä. Siika-Kämässä hanke järjesti yleisötilaisuuden, johon osallistui 16 hlöä. Tilaisuudessa todettiin poistokalastus- ja valuma-aluekunnostustarvetta. Lapin ELY-keskus teki valuma-aluekatselmuksen, jossa arvioitiin metsätalousmaiden kuormituspisteet. Paikalliset toimijat ovat ikääntyneitä ja eripuraisia, eivätkä saa järven kunnostushanketta toteutukseen.
- Narkausjärvi
 - Narkausjärven pinta-ala on 122 ha. VESKU II-hanke neuvoi Narkauksen osakaskuntaa avustushakemuksessa ja niiton suunnittelussa. Narkausjärven niitto jäi edellisellä toimintakaudella toteutumatta keskeistä toimijaa kohdanneen tulipalon vuoksi. Laadittiin uusi avustushakemus ja niittosuunnitelmana käytetään aikaisemmin Lapin ELY-keskukseen toimitettua suunnitelmaa.

Ranua

- Luiminkajoki ry.

VESKU-hankkeen 1. vaiheen myötä perustettuun Luiminkajoki ry:n toiminta-alueeseen kuuluu viisi järveä: Luiminkajärvi, Petäjäjärvi, Iso- ja Pieni Kuukasjärvi ja Kuusijärvi. Järvien ekologinen tila on hyvä mutta riskissä heikentyä. Sinilevää esiintyy vesistöissä ajoittain.

VESKU II-hanke on osallistunut asiantuntijana lukuisiin yhdistyksen kokouksiin ja neuvonta on ollut jatkuvaa. VESKU II-hankkeen toimenpiteenä toteutettiin verkkokoekalastus 16.8. – 19.8.2021 Iso-Kuukasjärvellä. Verkkokoekalastuksen teki vastikkeettomana työnä Lappian Ammattiopiston kalatalouden koulutusyksikkö. Verkkokoekalastukseen osallistui opettaja ja viisi oppilasta. Koeverkotus mitoitettiin ja toteutettiin standardin mukaisesti Nordic-verkkosarjoilla. VESKU II-hanke laati raportin aineiston perusteella. Ammattiopisto Lappia koekalasti myös Petäjäjärvellä ostopalvelutyönä. Koekalastuksen tulokset toivat uutta tietoa kuoreen runsaasta esiintymisestä Kuukasjärvillä sekä yleisesti särkien ja ahventen hitaasta kasvusta. Poistokalastuksissa kalamassaa poistettiin kahden vuoden aikana yhteensä vain 12 500 kg. Toiminta-alueen järvien poistokalastuksessa on edelleen kehitettävää mm. soveltuvien pyyntimenetelmien ja pyyntipaikkojen osalta.

VESKU II-hanke laati Luiminkajoki ry:lle aloitteen Lapin/POP ELY-keskuksille Luiminkajoen kunnostustarvekartoituksen käynnistämisestä. Hanke teki Ranuanjoella kunnostustarvearviointia, jolloin todettiin, että suurta uoman kunnostustarvetta ei ole mutta sen sijaan kuormituksen hallintaan on tarve.

VESKU II-hanke osallistui 16.7.2021 yhdessä Luiminkajoki ry:n kanssa toritapahtumaan Ranuan Hillatorilla sekä 28.8.2021 ja 27.8.2022 Kuukasjärven maalaismarkkinoilla, joissa esiteltiin yleisölle meneillään olevia kunnostushankkeita ja toimenpiteitä sekä jaettiin hanke-esitteitä ja muuta vesistökunnostusinfoa.

- ”Vesienhoitoa yli rajojen”- yhteistapahtuma (kts.3.3.2)

VESKU II-hanke ja ProAgria Oulu järjestivät 10.9.2021 Ranuan Kokkokylässä Siuruanjoen rannalla vesistötaphtuman, jossa nostettiin esille ylimaakunnallisen vesienhoidon kehittämistarpeita sekä esiteltiin aikaisemmin toteutettua virtavesikunnostustempausta, jossa VESKU-hanke oli keskeisesti mukana. Tapahtuman kulut jaettiin järjestäjien kesken siten, että VESKU II-hankkeelle tuli kahvituskuluja. Oulun ProAgria järjesti tapahtumakataoksen ja muonituksen. Tapahtumassa oli kutsuvieraina Luiminkajoki ry ja lijkisopimus. Aktivoitumisen myötä Lapin rajan kylät ry ovat tehneet maanomistajalle United Bankers Oyj:lle aloitteen suon ennallistamisesta. Hankealoite on saanut myönteisen vastaanoton.

- Vesistöilta

VESKU II-hanke järjesti 20.10.2021 Kuukasjärvellä vesistöillan, jossa yleisölle esiteltiin Ranuan vesistöjen tilaa, vesistöhankeita, kalustohankintoja sekä Lapin ELY-keskuksen tekemiä valuma-alueselvityksiä. Tapahtumaan osallistui 20 vesistöistä kiinnostunutta kuulijaa.

- Saarijärvi

Ranuan Saarijärvi sijaitsee Siuruanjoen yläosan vesistöalueella. Saarijärven pinta-ala on 300 ha. Järven keskisyvyys on 1,2 m ja suurin syvyys on 2,6 m. Saarijärvellä on havaittu sinileväkukintoja ja klorofyllipitoisuudet ovat ajoittain rehevällä tasolla. Saarijärvessä on oma muikkukanta, mutta särkikalaston kalaston vaikutuksesta veden laatuun oli selviä viitteitä. VESKU-hankkeen 1. vaiheessa laadittiin lyhyt selvitys järven tilasta ja tehtiin verkkokoekalastus, joiden tietojen perusteella saalistavoitteeksi asetettiin 50 kg/ha/v. Saarijärven jakokunta haki Lapin ELY-keskuksesta kaksivuotista vesistökunnostusavustusta. Kalastusta toteutettiin nuottaamalla ammattikalastajan toimesta sekä jakokunnan omana työnä paunettipyyntiä. Hankkeeseen sisältyi myös valuma-alueen kuormituksen kartoitusta. Vuonna 2021 todettiin saaliiden pienentyneen selvästi ja toimintaryhmä päätti siirtyä hoitokalastusvaiheeseen. VESKU II-hanke auttoi maksatushakemuksen ja raportin laatimisessa.

- Maa- ja metsätalouden vesiensuojeluilta

- VESKU II-hanke järjesti Ranualla 12.10.2022 maa- ja metsätalouden vesiensuojeluillan, jossa oli aiheina olivat vesiensuojeluratkaisut ja toimenpiteiden rahoitusvaihtoehdot. Maatalouden vesiensuojelun asiantuntijana oli Maarit Satomaa ProAgria Oulu/maa-ja kotitalousnaisista. Metsätalouden vesiensuojelun asiantuntijoina olivat Matti Välimäki ja Ville Koukkari Suomen metsäkeskuksesta sekä Ville Viitanen Lapin ELY-keskuksesta. Tapahtumassa oli 18 osallistujaa.

Simo

- Maaninkajärven kosteikkohanke

VESKU II-hanke on tehnyt esityksen Maaninkajärven kuivion vesittämisestä. Tavoitteena on nostaa vedenpintaa 0,5 metriä, jolloin vesitettävän alueen pinta-ala on lähes 100 ha. Valuma-alueen pinta-ala on 3 000 ha. Hankkeen tarkoitus on edistää Simojoen vesiensuojelua mutta hankkeen toteutuessa toimenpiteillä olisi myös moninaiskäyttövaikutuksia. Metsäkeskus arvioi hanketta vaikuttavaksi ja helposti toteutettavaksi.

Osuuskunta Virtatiimi jätti syksyllä 2021 vesiluvan tarpeesta lausuntopyyynnön Lapin ELY-keskukselle. Lausunnossa todetaan, että Suomen Lajitietokeskuksen mukaan Maaninkajärven alueella on tehty havainto uhanalaisesta luonnonsuojelulain 1997/160, liite 4 2021/521 mukaisesta lajista, liekosäkkijäkälästä. ELY-keskus muistuttaa, että hankkeen toteutuessa hakijan on toimitettava lupaviranomaiselle tarkennettu selvitys hankealueen luontoarvoista. Järven tai lammen keskivedenkorkeuden pysyvälle nostamiselle tarvitaan hankkeen koosta ja vaikutuksista riippumatta aina vesilain mukainen lupa ja hankkeelle on haettava vesilain mukainen lupa Pohjois-Suomen aluehallintovirastolta. Hankkeen hakijana toimisi Simon kunta ja Metsähallitus osallistuisi osaltaan suunnittelukustannuksiin. VESKU II-hanke tilasi hinta-arvion Maveplan Oy:ltä Maaninkajärvi -hankkeen suunnittelusta ja luontoarvojen kartoittamisesta. Asia on käsittelyssä Simon kunnassa ja Metsähallituksessa.

- Valtakunnallisen pienvesihankkeen valmistelu.

VESKU II-hanke esitti Suomen vesistöäitiölle Viantienjokeen laskevaa Kurkiojaa Helmi-hankekohteeksi. Toimenpiteiksi suunniteltiin uoman kunnostusta ja valuma-aluekunnostusta. Esitys hyväksyttiin osaksi hanketta ja se on edennyt toteutukseen.

Posio

- Laukkujärven neuvonta.

Laukkujärvellä on tehty sinilevähavaintoja. Kuormitusta tulee järveen pohjoispuolelta valtion mailta. Lisäksi Aimojoesta kulkeutuva hiekka mataloittaa Laukunjokea ja Mäntyjärveä. VESKU II-hanke on toiminut välttäjänä yksityisten toimijoiden ja Metsähallituksen välillä. Hanketta on pyydetty selvittämään hiekkaeroosion syyt ja ongelmapaikat. Hankkeella ei ole resursseja kunnostustarvekartoituksen tekemiseen vaan toimijoita on kehoitettu hakemaan vesistökuunnostusavustusta konsulttityönä tehtävää kartoitusta varten.

- Kotajärven neuvonta.

Järven vedet johtavat lyhyen salmen kautta Taivalkosken tien alta Yli-Kitkaan. Kuormitusta tulee järveen jonkin verran valtion mailta. Järven pohjaan on kertynyt jonkin verran kiintoainetta ja järven kalastoon ilmaantunut särkiä. Paikallinen

osakaskunta ei hae hanketta mutta tehokalastusta harjoitetaan Kotajärvellä muutoinkin. Saalis menee elintarvikkeeksi.

- Etelä-Posion vesienhoidon kehittäminen ja vesienhoitoyhdistyksen perustaminen.

Loppuvuodesta 2021 perustetun yhdistyksen toiminta-alueeseen kuuluvat Kuusijärvi (558 ha), Tuomijärvi (88 ha), Kulojärvi (167 ha), Lipeäjärvi (69 ha) ja Unilampi (58 ha) sekä järviä yhdistävät joet. Järvet kuuluvat pääosin Kynsiperän kalastuskunnan vesialueeseen. Järvien tila on hyvä mutta riskissä heikentyä. VESKU II-hanke järjesti yleisötilaisuuden 27.10. 2021 Kulojärjessä, jossa hanke esitti erityisen vesistöyhdistyksen perustamista. Etelä-Posion vesistöyhdistyksen perustamiskokous pidettiin 22.12.2021. VESKU II-hanke laati yhdistykselle toimintasuunnitelman ym. perustamisasiakirjat sekä toimenpideohjelman.

Yhdistyksen toiminta-alueella on vesikasvienpoisto- ja poistokalastus- sekä valuma-aluekunnostustarvetta. VESKU II-hankkeen aloitteesta osa alueen järvistä saatiin Lapin ELY-keskuksen vesinäyteohjelman piiriin. VESKU II laati niittosuunnitelman Kuusijärvelle, jossa yhteydessä havaittiin vesiruttoa. Havainnon myötä myös muilla alueen järvillä on epäilty esiintyvän vesiruttoa.

Yhdistys on saanut Koilismaan Leaderistä avustusta niittokalustohankintoihin ja vesillelaskupaikkojen rakentamiseen. Yhdistys on hakenut vuosille 2023 – 2024 vesistökuunnostusavustusta poistokalastukseen, verkkokoekalastukseen, vesikasvien niittoon ja vesiruttokartoituksen tekemiseen. Yhdistyksen jäsenistössä on ammattitaitoa valuma-aluekartoituksiin ja toimenpiteiden suunnitteluun. Valuma-aluekartoitusta on jo tehty Tuomijärven alueella ja tullaan tekemään Kulojärven alueella. Vuonna 2022 alueen järvillä kalastettiin paikallisten kalastajien toimesta ns. kalapalkalla särkikaloja yli 10 000 kg.

Metsähallitusyhteistyö on käynnistynyt hyvin ja valtion mailla onkin tehty valuma-alueen kartoitustyötä. Yhdistyksen toiminta on käynnistynyt erinomaisesti ja jäsenistö on aktiivista. Jäseniä yhdistyksessä on vuoden 2022 lopussa 38. VESKU II-hanke on kutsuttuna asiantuntijana osallistunut jokaiseen yhdistyksen hallituksen kokoukseen.

- Yli-Kitkan Kettulahden ruoppauksen neuvonta

Kettusaareen on rakennettu pengertie, jossa liian ahdas rumpuputki. Tämän seurauksena veden vaihtuvuus on heikkoa ja Kettulahti on kasvamassa umpeen. Yksityistä maanomistajaa on neuvottu ruoppauksen luvituksessa. Hankkeen toimesta on tarkistettu kiinteistörajat ja havaittu, että pengertie ei olekaan neuvotun maalla vaan kuuluu jakokunnan alueeseen. Asia ei voi edetä ennen kuin maanomistussuhteet ovat selvillä.

- Posionjärven neuvonta

Järven pinta-ala on 1 890 ha. Järven ekologinen tila on hyvä mutta riskissä heikentyä. Kalasto on muuttumassa särkivaltaiseksi. Posionjärven kalastuskunta ja Posionkylän kalastuskunta kaavailevat yhteistä poistokalastushanketta. Toimijoita pyydettiin yhteispalaveriin suunnitelman laatimista ja hankkeen rahoitusta varten. Aktivoinnista huolimatta toimijat eivät saaneet haettua vesistökuunnostusavustusta.

- Posion vesistöilta

VESKU II-hanke järjesti Posion kunnantalolla 17.7.2021 vesistöillan, johon osallistui 11 hlöä. Tapahtumassa tehtiin tutuksi VESKU II-hankkeen toimintaa ja jaettiin vesienhoidon esitemateriaalia sekä käsiteltiin Posion vesistöjen ekologista tilaa. Yleisölle jaettiin havainto- ja kyselylomakkeet lähivesien tilasta. Tapahtumaan osallistui Lapin ELY-keskuksesta Henri Vaarala, joka opasti vesistöjen rehevöitymiskehityksen havainnoinnissa.

- Kalastajatapahtuma

Verrattuna muihin hankealueen kuntiin Posiolla toimii ammattikalastajia selvästi enemmän. Osa kalastajista on siirtynyt muikun kalastuksesta särkikalojen kalastukseen. Kalastajat toimivat lähinnä Posion kunnan alueella. VESKU II-hanke järjesti 15.3.2022 kalastajille kutsutilaisuuden, jonka tarkoituksena oli aktivoida uusia toimijoita särkikalojen poistopyyntihankkeisiin koko maakunnan alueelle. Samassa yhteydessä keskusteltiin ammattikalastajien ja kunnan edustajien kanssa kalatalouden ja kalastuksen kehittämisestä.

Kemijärvi

- Kemijärven vesistöilta

VESKU II-hanke järjesti vesistöillan Kemijärven kaupungintalolla 6.10.2021. Tilaisuuteen osallistui 30 hlöä. Tilaisuuteen osallistui Lapin ELY-keskuksesta Juha-Pekka Kämäräinen ja Kemijoki Oy:stä Maria Pikkupirtti sekä Kemijärven kaupungilta Tapio Pöyliö. Esille nousseet asiat koskivat pääosin säännösteltyjä vesiä, joihin on laadittu säännöstelyn kehittämissuunnitelmia. Myös Kalkiaisjärven kunnostus oli tapahtumassa esillä.

- Yleisötilaisuus/työpaja Kalkiaisjärvi

Kalkiaisjärven pinta-ala on 187 ha, maksimisyvyys 10 m ja keskisyvyys 2,4 m. Järven laskennallinen viipymä on 448 vrk. Järvi on luokiteltu ekologiselta tilaltaan hyväksi mutta tila on riskissä heikentyä. Kalkiaisjärvellä on suoritettu verkkokoekalastus vuonna 2018. Järven kunnostus on ollut esillä Lapin ELY-keskuksessa aikaisemminkin.

VESKU II-hanke kutsui koolle 5.10.2021 Kalkiaisjärven ranta-asukkaat järven hoitotoimien käynnistämiseksi. Tilaisuudessa pohdittiin kunnostusvaihtoehtoja, joissa

nousi esille järveen metsätalousmailta tuleva kuormitus ja mataloituminen. Myös särkikalat ovat vallanneet elintilaa ja vesikasvit lisääntyneet.

VESKU II-hanke esitti kuormituksen hillitsemiseksi kosteikkoa, jonka suunnittelun kustannuksista hanke pyysi Kosteikkomaailma Oy:ltä hinta-arvion. Muita toimenpiteinä arvioitiin omana työnä vesikasvien niitto lainakoneilla, poistokalastus paikallisen kalanjalostajan sekä turkistarhaajan toteuttamana saalispalkalla. Valuma-alue-toimenpiteistä oli tarkoitus tehdä aloite Suomen metsäkeskukseen.

Paikallinen toimintaryhmä piti hanketta liian työläänä ja riskialttiina voimavaroihin nähden. Toimijat tekivät vuonna 2022 kalastusta omana työnä.

- Peltö- ja Ylijärven vesistöhoitotilaisuus 22.9.2022

Peltojärvi sijaitsee Kemijärven yläpuolella ja se on lyhyen Karvakkajoen kautta yhteydessä Kemijokeen. Peltojärven pinta-ala on 128 ha ja suurin syvyys 5 metriä. Järven ekologinen luokittelu on hyvä mutta paikallisen tiedon mukaan järvi on mataloitunut metsätalouden valuma-aluekuormituksen vuoksi. Särkikaloja esiintyy selvästi aiempaa enemmän. Ylijärven pinta-ala on 79 ha. Järven suurin syvyys on vain 1,3 metriä. Järven vedet virtaavat Välijokea pitkin Peltojärveen. Ekologinen luokka on asiantuntija-arvion mukaan hyvä. Järvien ja valuma-alueen kunnostuksesta on aikaisemmin tehty aloitteita Tohmon kyläyhdistyksen toimesta mm. Leaderille ja metsäkeskukselle, joka suoritti mm. 2009 maastokäynnin ojitusalueilla. Kemijärven vesistötahtuman myötä Kemijärven osakaskunta teki VESKU II-hankkeelle aloitteen järvien vesistöhoitotilaisuuden järjestämisestä.

VESKU II-hanke tutustui käytettävissä olevaan tausta-aineistoon ja kutsui asianosaiset ja Lapin ELY-keskuksen asiantuntijoita koolle ja järjesti Peltö- ja Ylijärven vesistöhoitotilaisuuden. Tilaisuus pidettiin Kemijärvellä 22.9.2022. Tilaisuudessa määriteltiin ongelmat ja tavoitteet. Kemijärven osakaskunta on hakenut vuodelle 2023 vesistökuunnostusavustusta veden laadun seurantaan ja verkkokoekalastukseen. Tulevia toimenpiteitä ovat myös valuma-alueen yleissuunnitelman laatiminen.

3.2.2 Muut toimenpiteet

Muut toimenpiteet on listattu liitteessä 1.

3.3 Verkostojen kehittäminen

3.3.1 Lapin VESKU-verkosto

VESKU-hankkeen 1.vaiheen toimenpiteenä oli Lapin vesistökuunnostusverkostojen kehittäminen. Lapin maakunnassa toimii virallisesti vain yksi vesiensuojeluyhdistys: Kemijoen vesiensuojeluyhdistys ry. Paikallisen tason vesienhoito- ja suojeluyhdistyksiä ei ennen 1. vaiheen VESKU-hanketta ollut tiedossa. Paikallisten toimijoiden vesienhoitotyö oli hajanaista eikä toimijoilla ole riittävästi yhteistyötä. Maakuntatason yhteistyötä on toteutunut lähinnä vesienhoidon yhteistyöryhmien kautta ja osa päätoimijoista on toteuttanut käytännön yhteistyötä eri vesistöhankeissa ja niiden ohjausryhmissä.

Maakunnallinen VESKU-verkostotyö käynnistettiin keväällä 2020 ja ensimmäinen kokoontuminen oli Rovaniemellä 29.10.2020. VESKU II-hankkeen aikana kokoonnuttiin 9.12.2021. Kokoonpanon valinnassa on käytetty apuna Lapin vesienhoidon yhteistyöryhmän kokoonpanoa. Lapissa mukaan päätettiin kutsua edustajia Lapin ELY-keskuksesta, Metsähallituksesta, Suomen metsäkeskuksesta, Luonnonvarakeskuksesta, Lapin liitosta, Lapin Kalatalouskeskuksesta, Kemijoen vesiensuojeluyhdistyksestä ja Rovaniemen kaupungista. Osuuskunta Virtatiimi toimii vesienhoidon välittäjäorganisaationa/koordinaattorina VESKU-verkostossa. Kaikilla VESKU-verkoston jäsenillä on mahdollisuus käyttää työaikaa verkostotyöhön. Verkostolla on pikaviestimenä WhatsApp-ryhmä.

Lapin vesistökuunnostusverkoston kokoonpano:

Lapin ELY-keskus: Reijo Kallioniemi

Lapin ELY-keskus: Annukka Puro-Tahvanainen

Metsähallitus: Lauri Karvonen

Metsähallitus: Markku Vierelä

Suomen metsäkeskus: Matti Välimäki

Lapin liitto: Juha Piisilä

Luonnonvarakeskus: Erkki Jokikokko

Kemijoen vesiensuojeluyhdistys: Maria Pikkupirtti

ProAgria, Lapin Kalatalouskeskus: Anna-Leena Inkerö

Kokoonpanon asenne vesistökuunnostusverkostotyöhön on luonnollisesti positiivinen. Verkostotyöhön mukaan lupautuvien odotuksena oli, että yhteistapaamisten ja verkostoitumisen kautta saataisiin eri toimijoiden intressit ja roolit selville. Verkoston tavoitteena olisi vesien tilan parantaminen yhdessä. Monen toimijan pelkona tällä hetkellä on, että nyt hyvässä tilassa olevien vesistöjen tila huononee.

Yhteistyötä tiivistämällä yhteishankkeita voidaan saada toteutettua. Kun yhteistyö on toimivaa, myös tuloksia saadaan aikaiseksi. Tiedon ja ajatusten vaihto on tärkeää. Toimijoiden yhteistyötä tulisi kehittää, osaaminen paranisi ja syntyisi uusia näkökulmia. Hyvässä verkostossa on aina linkki, jolta voi kysyä. Vesistöjen kunnon paraneminen on yleinen etu ja se palvelee muutakin maankäyttöä. Alan verkostotyölle on selkeä tarve. Tulosten pitäisi olla konkreettisia ja kaikki vaikuttavat toimijat tulisi saada mukaan.

Vesistökuunnostustoimet eivät ole aina tuottaneet toivottua tulosta. Vesialueiden osakaskuntien toimijat ikääntyvät. Asiantuntijat ja toimijat eivät aina kohtaa. Yksityiset toimijat näkevät oman

vesistön vain sisältäpäin. Yksityistoimijoita kaivattiin enemmän mukaan vesistökuunnostustyöhön. Maakunnallisella verkostotyöllä lisätään vesiin vaikuttavien toimijoiden yhteistyötä ja toiminnalla tuetaan myös paikallisia kunnostustoimijoita.

Monen organisaation kohdalla resurssointi luonnonhoitoon ja siinä vesistöjen kunnostukseen on muuttunut. Lapissa on mahdollisuus jopa lisätä vesistöjen kunnostustoimia. Yhteistyöllä kunnostustyön vaikuttavuus paranee, kun suurempia hankekokonaisuuksia saadaan tehtyä. Vesistökuunnostusverkostotyöllä on selkeä tarve.

VESKU-verkostotapaamisessa 9.12.2021 käytiin läpi VESKU II siihenastisia toimenpiteitä. Metsähallituksen Markku Vierelä esitteli kunnostustyön lähtökohtia ja hankkeita. Metsäkeskuksen Matti Välimäki kertoi KEMERA-hankkeista. Samassa tilaisuudessa käytiin läpi ELY-keskuksen Reijo Kallioniemen kertomana tila-arvio Lapin järvesistöjen tilasta sekä kunnostusavustusta saaneet kohteet kolmena edellisenä vuonna. ELY-keskuksen Jarmo Huhtala teki katsauksen virtavesikunnostuksista Lapissa. Verkostotapahtumien onnistumisesta kertoo se, että ne tahtovat venähtää aina suunniteltua pidemmäksi, kun keskustelua syntyy alustusten pohjalta.

3.3.2 Ylimaakunnallinen yhteistyöverkosto

Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan maakuntien rajavesistöjen hoidon- ja kunnostuksen tehostamiseen kehitetään parhaillaan uusia toimintamalleja. VESKU-hanke toimi aloitteellisesti Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan maakuntien välisessä rajavesistöjen vesienhoidon kehittämisryhmän toiminnan käynnistämiseksi. Kehittämisryhmässä on edustajia Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksista, Iijoki-sopimuksesta sekä VYYHTI ja VESKU-hankkeista. Ryhmän ensimmäinen kokoontuminen pidettiin etäyhteydellä marraskuussa 2020. Myöhemmin toimintaan kutsutaan mukaan mm. kalatalousviranomaisen ja metsätalouden toimijoita. Vesienhoidon kehittämistyön pääpaino on Siuruanjoen ja Livojoen vesistöissä ja valuma-alueilla. Kehittämisryhmän tehtävänä on mm. vesienhoidosta vastaavien viranomaisten yhteistyön kehittäminen ja tiivistäminen, maakuntien rajavesistöjen kunnostuksien koordinointi ja tiedottaminen. ProAgria Oulun/maa- ja kotitalousnaisten VENE-hanke ja VESKU II-hanke järjestivät 10.8.2021 Siurunajokivarressa vesistötapahtuman jossa keskusteltiin Siuruanjoen veden laadusta ja valuma-alueen ongelmista. Tapahtumassa myös tutustuttiin VESKU-hankkeen 1. vaiheen aikana toteutetun kunnostustempauksen tuloksiin. Jatkossa hankkeet järjestävät tahoillaan paikallisia toimijoita aktivoivia yleisötapahtumia ja työpajoja maakuntarajan molemmin puolin.

3.3.3 Paikalliset verkostot

Etelä-Posiolle perustettiin VESKU II-hankkeen aloitteesta paikallinen vesienhoitoyhdistys Etelä-Posion vesistöyhdistys ry. Toiminnan käynnistämiseksi todettiin olevan hyvät perusteet koska alueen viisi järveä ovat yhteydessä toisiinsa. Järvillä on havaittu selvää rehevöitymistä ja järvien ekologinen tila on vaarassa edelleen heikentyä. Ravinteet, humus ja kiintoaineet kulkeutuvat yläpuoliselta valuma-alueelta alapuolisiin järviin ja särkikalat liikkuvat järvien välillä. Yksittäisen järven hoitotoimenpiteillä ei saavuteta kestäviä tuloksia. Vesistöongelmat haittaavat sekä vakituisten asukkaiden että lomaa-asukkaiden viihtyvyyttä, vesien virkistyskäyttöä, kalastuksen ja alueen moninaiskäytön kehittämistä.

VESKU II-hanke järjesti 27.10.2021 yleisötilaisuuden Posion Kuloharjussa, jossa päätettiin käynnistää yhdistyksen perustamiseen tähtäävät toimenpiteet. VESKU II-hanke laati yhdistyksen perustamisasiakirjat. VESKU II-hanke oli mukana asiantuntijana kaikissa yhdistyksen kokouksissa ja laati yhdistykselle toimintasuunnitelman vesistön käytännön hoitotoimenpiteitä varten.

Yhdistyksen toiminta on ollut aktiivista ja siihen kuuluu 38 jäsentä. Jäsenistö koostuu lähinnä paikallisista asukkaista ja lomakiinteistöjen omistajista. Yhdistys on hakenut Lapin ELY-keskuksesta vesiensuojelun tehostamisohjelmasta vesistökuunnostusavustusta vuosille 2023 – 2024.

Ranualla toimivan Luiminkajoki ry:n vesienhoitotyö toiminta-alueen viidellä järvellä on aktiivista. Yhdistys on toteuttanut laajaa kaksivuotista vesistökuunnostushanketta. Hankkeessa on suoritettu koekalastusta, tehokalastusta ja vesikasvien niittoa. Yhdistykseen kuuluu vuoden 2022 lopulla 77 jäsentä. Yhdistys on hakenut Lapin ELY-keskuksesta vesiensuojelun tehostamisohjelmasta vesistökuunnostusavustusta vuosille 2023 – 2024. Yhdistys on toiminut kiinteässä yhteistyössä VESKU II-hankkeen kanssa.

3.4 Tiedotustoiminta

Hankkeen käynnistymisestä, sisällöstä ja hankkeen toiminnoista tiedotettiin mediatiedotteella Ylelle ja alueen sanomalehdille, minkä tuloksena hankkeen tiedotetta luettiin Ylen Lapin radion kanavalla. Hankkeesta tiedotettiin toteuttajan nettisivuilla sekä sähköpostilla yhteistyötahoille (Suomen metsäkeskus, SYKE, kuntien viranomaiset, muut yhteistyökumppanit). Hankkeesta tiedotettiin myös yhteistyötahojen omien kanavien kautta. Mm. kunnat tiedottivat tapahtumista omilla nettisivuilla.

Hankkeelle laadittiin hanke-esite ja henkilöstölle käyntikortit sekä yleisötapahtumia varten tehtiin roll-up. Hankkeelle tehtiin FB-sivusto, jonka kautta tiedotettiin valokuvineen tulevista ja toteutuneista tapahtumista sekä esim. avautuvista rahoituksista. Hankkeesta tiedotettiin toteuttajan omalla www-sivustolla: www.virtatiimi.fi, jossa VESKU II-hankkeella oli oma osio. Lisäksi sivustolta oli suora linkki hankkeen FB-sivustolle: <https://www.facebook.com/veskuhanke/>

Hankkeen aikana oltiin suoraan yhteydessä puhelimitse osakaskuntien esimiehiin ja muihin paikallisiin aktiivisiin toimijoihin. Mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksista tehtiin myös ilmoituksia, joita paikallinen yhteistyötaho laittoi nähtäville esim. kylätalojen ilmoitustauluille tai kyläyhdistyksen internetsivuille. Etenkin Ranuan ja Posion paikallislehti Kuriiri julkaisi monia toiminnallisia juttuja. Hankkeen aikana ilmestyneet lehtiartikkelit ym. medianäkyvyys on listattu liitteessä 4.

3.5 Aikataulu ja resurssit

Hankkeen aikataulun muuttui hankkeen edetessä. Hankkeen toteutusaika oli 1.5.2021 - 31.12.2022.

Kunnostuskohteiden neuvontaan oli riittävät resurssit. Yhteydenottojen määrä lisääntyi hankkeen edetessä, kun paikalliset tahot sisäistivät, että hankkeelta on saatavissa käytännönläheistä apua omiin kohteisiin.

Hankkeessa työskenteli koko hankeajan Osuuskunta Virtatiimin palveluksessa projektikoordinaattori Eero Hiltunen ja osa-aikaisena hankesihteerinä Osuuskunta Virtatiimin toimitusjohtaja Minna Simoska.

Suomen metsäkeskuksen osuudesta vastasi Ville Koukkari Oulun toimipisteestä. Lisäksi Matti Välimäki Rovaniemen toimipisteestä osallistui hankkeen seurantaryhmään ja maakunnallisen VESKU-verkoston toimintaan.

Ammattiopisto Lappian kalatalouden koulutusyksikkö suoritti hankkeeseen vastikkeettomana työnä Iso Kuukasjärven verkkokoekalastuksen sekä otti kalakanta-, pohjaeläin- ja vesinäytteitä.

VESKU II-hanke toteutettiin tiiviissä yhteistyössä Lapin ELY-keskuksen kanssa. ELY:n yhteyshenkilönä toimi vesitaloussuunnittelija Reijo Kallioniemi.

3.6 Toteutuksen organisaatio

Vesistökuunnostushanke VESKU II:n hallinnoijana ja toteuttajana toimi Osuuskunta Virtatiimi. Osatoteuttajia olivat Suomen metsäkeskus ja Ammattiopisto Lappian kalatalouden koulutusyksikkö. Lapin ELY-keskus oli hankkeessa aktiivisesti mukana asiantuntijana eri rooleissa. Muita yhteistyökumppaneita olivat Suomen ympäristökeskus, Ranuan, Posion, Kemijärven ja Simon kunnat ja Rovaniemen kylien kehittämissäätiö. Käytännön yhteistyötä tehtiin myös Suomen vesistösäätiön kanssa.

3.7 Kustannukset ja rahoitus

Hanke rahoitettiin pääosin Ympäristöministeriön ”Avustukset vesiensuojelun tehostamisohjelman toteuttamiseen” toimenpiteestä kunnostushankkeet ja alueelliset asiantuntijaverkostot.

Hankkeen rahoitukseen osallistuvien kuntien rahoitusosuudet olivat samansuuruiset.

Rahoitusosuudet jakautuvat seuraavasti:

Ympäristöministeriö	90 000 (75 %)
Kemijärven kaupunki	5 000
Posion kunta	5 000
Ranuan kunta	5 000
Rovaniemen kylien kehittämissäätiö	5 000
Simon kunta	5 000
Vastikkeeton työ (talkootyö)	5 000

Hankkeelle haettiin rahoitusta 125 000 euron suuruisena, jolloin ministeriön rahoitusosuus olisi ollut 95 000 €. Päätös oli siis 96 % esitetystä. Alla olevaan taulukkoon on koostettu pääkirjaotteilta kulujen toteuma 31.12.2022 mennessä (Taulukko 1). Henkilöstökulut olivat ylivoimaisesti suurin kuluerä.

Kustannukset	Kustannusarvio 96%	Määrärahasiirtojen jälkeen	Toteuma	%
Henkilöstökulut	78 336	92 836	95 944	103,3
Matkakulut	15 840	10 840	10 207	94,2
Majoituskulut	4 320	4 320	1 093	25,3
Vuokrat	3 750	3 600	571	15,9
Ostopalvelut -Asiantuntijoiden palkkiot -Tiedotus-, esite- ja koulutusmateriaali -www-sivuston ylläpito	7 728	2 728	2 028	74,3
Muut kustannukset -Yleisötilaisuudet ja kahvitukset -Lehti-ilmoitukset -Kunnostustempaukset ja työnäytökset - Vastikkeeton työ	10 176	5 676	5 665	99,8
Yhteensä	120 000	120 000	115 508	96,3

Taulukko 1. Hankkeen kustannusten toteuma 31.12.2022.

Hankkeen aikana tehtiin seurantaryhmän päätöksellä hankkeen toteutukseen liittyviä kustannuslajien välisiä muutoksia. Ostopalveluista ja matkakuluista siirrettiin ensin 9 500 € palkkakuluihin ja myöhemmin matkakuluista, ostopalveluista ja muista kustannuksista vielä 5 000 € palkkakuluihin. Hankkeen aikana tehtyjen kustannuslajien välisillä siirroilla voitiin jatkaa hankkeen työaikaa.

Hankkeen kokonaiskustannukset ovat yhteensä 115 508 euroa (tilanne ennen viimeistä maksatusta). Maksatuksia on haettu 27.11.2021, 24.5.2022 ja 3.10.2022. Viimeinen maksatus on haettava 31.3.2023 mennessä.

LAPELY/5313/2020 avustuspäätöksen mukaan hankkeelle myönnettiin rahoitusta 120 000 €. Näin ollen hankerahoitusta jäi käyttämättä noin 4 400 €. Kustannuslajeittain tarkasteltuna rahoitusta jäi käyttämättä eniten majoituskuluissa, vuokrissa ja ostopalveluissa. Sen sijaan henkilöstökulut ylittivät kustannusarvioon verrattuna. Vastikkeeton työ jäi tavoitteesta ollen 250,5 tuntia ja arvoltaan 3 757,50 € (tavoite 4 800 €).

3.8 Raportointi ja seuranta

Hankkeelle valittu seurantaryhmä kokoontui hankkeen aikana yhteensä 3 kertaa. Seurantaryhmässä olivat edustettuina hankealueen kunnat ja Lapin ELY-keskus. Seurantaryhmän kokoonpano on esitetty liitteessä 3. Seurantaryhmän kaksi ensimmäistä kokousta 15.10.2021 ja 25.4.2022 järjestettiin TEAMS-yhteydellä. Viimeisessä Simon Alaniemellä 31.8.2022 järjestetyn kokouksen alussa käytiin opintoretellä seuraamassa LUKE:n sähkökoekalastusta Simon Tainikoskella sekä tutustuttiin Suomen metsäkeskuksen toteuttamaan vesienhoitokohteeseen Iso-Tainijoella.

Seurantaryhmien kokousten pääpaino oli toteutuneiden toimenpiteiden ja kustannusten seuranta. Maksatushakemukset ajoitettiin seurantaryhmien kokousten jälkeen, jolloin myös jätettiin muutoshakemukset hanketta koskien. Hankkeen toteutusaikaa jatkettiin alkuperäisestä 30.9.2022:sta vuoden 2022 loppuun ja toteutettiin määrärahasiirrot palkkakulujen kattamiseksi mahdollisimman pitkälle vuoden loppuun. Hankesihteeri seurasi kuluja ja rahoituksen toteutusta säännöllisesti. Hankehenkilöstö järjesti asiaan liittyviä palavereja tarpeen mukaan.

Työkokouksia pidettiin hankkeen aikana lähinnä toteuttajan ja Lapin ELY-keskuksen välillä, mutta myös yhteistyökumppaneiden, kuten Suomen metsäkeskuksen ja Verkostoilla tehoa vesien hoitoon-hankkeen sekä paikallisten toimijoiden kanssa kokoonnuttiin tarvittaessa.

Hankehenkilöstö seurasi hankkeelle tehtäviä töitä normaalin tuntikirjanpidon avulla.

Toteutusraportointia tehtiin mm. seurantaryhmää varten. Indikaattorilomakkeet ja vuosiraportit toimitettiin rahoittajan vaatimusten mukaisesti.

Hankkeeseen liittyvästä tiedotuksesta kerättiin tämän raportin liitteenä olevat medialistat (liite 4) ja hankkeen aikana neuvotuista kohteista kohdelistat (liite 2).

3.9 Toteutusolelut ja riskit

Yleisötilaisuuksille ja työpajoille asetettuja määrälliset tavoitteet (10 kpl) ylitettiin ja hanke tavoitti erilaisissa tilaisuuksissa suunniteltua enemmän yleisöä.

3.10 Yhteistyökumppanit

Yhteistyö eri asiantuntijaorganisaatioiden sekä paikallisten toimijoiden kanssa oli olennainen ja välttämätön osa VESKU II-hankkeen toteutusta. Erityisesti ELY –keskuksen kanssa tehtävä yhteistyö oli tärkeää, sillä ELY-keskuksen henkilöstö käytti runsaasti aikaa hankkeen työpajoihin sekä niihin valmistautumiseen. Lisäksi heiltä saatiin arvokasta taustatietoa eri kohteista ja vesistöistä sekä korvaamatonta asiantuntija-apua. Myös muilta asiantuntijaorganisaatioilta saatiin hankkeen aikana merkittävää tukea. Yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa oli myös keskeistä, sillä työpajoissa kuullut paikallisten kunnostajien puheenvuorot sekä paikallisten tahojen näkökulmat toivat hankkeeseen mukaan kunnostushankkeiden konkretian hyvine ja huonoine puolineen.

Hanke toteutettiin yhteistyössä muun muassa Lapin ELY – keskuksen vesistöyksikön, Suomen metsäkeskuksen, Suomen ympäristökeskuksen, SYKE:n vesistökunnostusverkoston, Suomen vesistösaatiön, Ammattiopisto Lappian ja hankealueen kuntien kanssa.

4 Tavoitteiden saavuttaminen

4.1 Yleiset tavoitteet

Laajamittaisiin kunnostushankkeisiin, joihin liittyy esimerkiksi vedenpinnan nosto, yli 500 m³ ruoppauksia ja pohjapatojen rakentamista vaativat aluehallintoviraston luvan. Pienimuotoisia toimenpiteitä voi toteuttaa jopa talkoovoimin, kunhan toimenpiteelle on vesi- ja/tai maanomistajan lupa ja muistaa jättää tarvittavat ilmoitukset joko kuntaan tai ELY-keskukseen.

Talkoovoimin toteutettavista järvikunnostuksista yleisimpiä toimenpiteitä ovat vesikasvien niitto, mahdolliset hoitokalastukset ja mataloituneiden väylien tai rantojen ruoppaukset. Joki- ja purokohteita voidaan kunnostaa poistamalla kalojen kulkuesteitä, lisäämällä suojapaikkoja ja kunnostamalla kutupohjia. Valuma-alueelta tulevan kuormituksen vähentäminen on lähes kaikissa kohteissa välttämätöntä, jotta kunnostusten tulokset säilyvät.

VESKU II-hanke antoi paikallisille toimijoille, kuten osakaskunnille, kyläyhdistyksille, vesienhoitoyhdistyksille sekä yksityisille henkilöille neuvontaa vesistöjen kunnostushankkeiden käynnistämiseen liittyvissä kysymyksissä. Tietoa kaivattiin vesistöjen nykytilan ja niiden ongelmien määrittämisessä sekä soveltuvista kunnostusmenetelmistä. Lisäksi toimijoita avustettiin suunnitelmien laatimisessa, lupamenettelyissä ja rahoituskysymyksissä. Hankkeen aikana erilaisia paikallisia tahoja saatiin aktivoitua oma-aloitteisuuteen. Kylätapahtumissa ja työpajoissa käytiin vilkasta ja antoisaa keskustelua eri toimijoiden välillä.

Eri vesistökohteilla paikalliset toimijat, yhdistykset ja osakaskunnat, olivat aktiivisesti mukana hankkeen toiminnassa. Paikalliset toimijat olivat aktiivisesti töiden suunnitteluissa mukana. He myös osallistuivat maastokatselmuksiin ja antoivat mm. vesi- ja maastokalustoa maastokäyntejä varten. Nyt kun suunnitelmat ja toimenpide-ehdotukset on tehty, useita kunnostuskohteita on jo toteutettu tai tullaan toteuttamaan. Paikallisia hankkeita on tarkoitus viedä eteenpäin toimijoiden talkootyöllä ja hankerahoituksen sekä vesistökunnostusavustusten avulla. Tuen ja neuvonnan tarve on kuitenkin edelleen suuri hankkeiden siirtyessä toteutusvaiheeseen, sillä paikallisten asiantuntemus ei ole kaikilta osin vielä riittävällä tasolla.

VESKU-hanke lisäsi pienimuotoisten vesistökuunnostusten ohjauksen ja neuvonnan tarvetta. Yhteistyö eri toimijoiden kesken lisääntyi ja paikalliset toimijat, kuten osakaskunnat, kyläyhdistykset, metsästyssseurat, aktivoituivat ja saivat tukea omalle toiminnalleen. Hankkeen kautta herätettiin kiinnostusta vesienhoitoon, aktivoitiin uusia paikallisia toimijoita vesistökuunnostuksiin ja luotiin kontakteja muun muassa osakaskuntiin. Myös vesistökuunnostuksiin liittyvää osaamista välitettiin paikalliselle tasolle.

4.2 Määrälliset tavoitteet

VESKU II-hanke oli mukana erilaisissa tilaisuuksissa, joihin osallistui vähintään **500** hlöä. Luvussa on mukana vain tapahtumat, joissa VESKU II-hankkeella oli vähintään hanke-esittelypuheenvuoro. Arviota osallistujien kokonaismäärästä vaikeuttaa osallistumiset etäyhteyksillä, sillä VESKU II-hanke on esitellyt hanketoimintaa valtakunnallisissa tapahtumissa ja kokouksissa. VESKU II-hankkeen järjestämiin yleisö- ja työpajatilaisuuksiin osallistui yhteensä **268** hlöä. Hankekokouksiin ja palavereihin osallistui vähintään **90** hlöä. Eritasoisia neuvontakohteita kirjattiin koko hankealueelta yhteensä **23** kpl, joista 16 kohdetta on esitetty liitteessä 2. Eniten yhteistoimintaa oli hankealueen vesienhoitoyhdistysten Luiminkajoki ry:n ja Etelä-Posion vesienhoitoyhdistys ry:n kanssa. Aktiivisuutta ja kiinnostusta vesienhoitoon on siis runsaasti eri puolilla hankealuetta ja VESKU II-hankkeen neuvonnalle oli kysyntää.

Hankkeen aikana toteutui useita kunnostuskohteita. Useita kohteita tulee toteutumaan myös hankkeen jälkeen erilaisten rahoituskanavien kautta. Hanke on merkittävästi lisännyt yhdistysten, osakaskuntien ja muiden paikallisten toimijoiden aktiivisuutta vesienhoidossa.

Hankkeessa järjestettyjen tilaisuuksien myötä paikallisten tahojen tietämys vesienhoidosta sekä valuma-alue- ja vesistökuunnostuksista on lisääntynyt. Myös hankkeiden rahoitusmahdollisuuksista ollaan paremmin tietoisia sekä siitä, että kunnostustoiminnan konkretisoimiseksi paikallinen järjestäytyminen eli esimerkiksi yhdistyksen perustaminen on erittäin tärkeää.

Hankkeelle asetetut tavoitteet toteutuivat ja osittain myös ylittyivät:

- Hanke järjesti 13 yleisö- tai työpajatilaisuutta (tavoite 10 kpl) kts. liite 1.
- ainakin 268 (tavoite 100) alueella toimivaa aktiivista osallistui hankkeen omiin yleisö- ja työpajatilaisuuksiin ja lisännyt tietoaan kunnostustoiminnasta.
- Hankkeen myötävaikutuksella toteutui tai tulee toteutukseen ainakin 11 paikallista hanketta Ks. liite 2.
- Hankeen myötä perustettiin yksi laaja paikallinen vesistökuunnostusverkosto sekä vesistökuunnostusasiantuntijoista ja päätoimijoista koostuva Lapin maakunnallinen vesistökuunnostusverkosto jatkoi toimintaa.

5 Esitykset jatkotoimenpiteiksi

Saavutettujen tuloksien sekä paikallisilta toimijoilta saadun positiivisen palautteen perusteella vesienhoitoon liittyvälle VESKU II-hankkeen kaltaiselle neuvontatyölle on tarvetta myös jatkossa. Hankealueella toimijoiden neuvonta- ja asiantuntija-apu annetaan usein pirtinpöytien ääressä. Paikallisten toimijoiden tukeminen tulee olla käytännönläheistä. Hankkeen toimintamallia voidaan kirjaimellisesti kuvata ”välittäjä paikallisten toimijoiden ja viranomaisten sekä rahoittajatahojen välillä”.

Paikalliset tahot arvostavat erityisesti sitä, että saadaan näkyviä tuloksia aikaan sekä sitä, että asioita edistetään heidän tarpeistaan lähtien. Onkin erittäin tärkeää, että paikalliset tahot ovat mukana kunnostustoiminnassa alkumetreiltä lähtien.

Laajapohjainen yhteistyö sekä monipuolinen osaaminen olivat hankkeen onnistumisen edellytyksiä. Yhteistyötä ja verkostoitumista eri sektoreiden (esimerkiksi ympäristöviranomaiset ja -asiantuntijat, maa- ja metsätaloustoimijat, ympäristöpalveluiden tuottajat, paikalliset toimijat, tutkimus, kalatalous ja opetus) välillä tulee jatkossa edistää, tehdä olemassa olevat verkostot näkyviksi sekä saattaa yhteen erityyppisiä ja eri sektoreiden toimijoita, kuten erityisesti maakunnallisessa vesistö-kunnostusverkostotoiminnassa on tehty. Uusien yhteistyö- ja keskustelukumppaneiden myötä syntyy uusia ideoita ja ratkaisumalleja sekä kehittyy uudenlaisia toimintatapoja.

VESKU II-hankkeen aikana eri intressipiirien välillä yhteistyö toimi erittäin hyvin. Yhteistyötä on tiivistetty ja löydetty uusia yhteistyömuotoja hankkeessa ja eri verkostostoissa toimivien asiantuntijoiden välille. Tästä hyötyvät myös paikalliset toimijat.

Vesistö-kunnostushankkeet eivät käynnisty ilman asiantuntija-apua. Harvoissa tilanteissa yksityisillä toimijoilla on sellaista vesienhoidon osaamista, että kunnostushanke voidaan toteuttaa ilman ulkopuolista apua. Vesienhoidon erityisosaamista ei voida toimijoilta myöskään edellyttää. Vaikka nykyisin on tarjolla kirjallisuutta ja erilaisia oppaita kunnostushankkeen käynnistämiseksi, toimijat tarvitsevat yksilöllistä neuvontaa ja rohkaisua. Ovathan vesialueiden ongelmatkin hyvin yksilöllisiä.

Järvivesien kunnostamisessa yleiset kysymykset liittyvät vesikasvien niittoon, särkikalojen poistopyyntiin, valuma-aluekuormituksen hallintaan ja mataloituneiden vesien ruoppauksiin. Monet järviolueille tehtävät kunnostustoimenpiteet voidaan toteuttaa alkuneuvonnan jälkeen vesialueiden omistajien tai muun aktiivisen toimijan toimesta. Vesialueiden omistajakunta on usein ikääntynyttä ja kunnostushankkeiden käynnistämisen kynnyks voi olla suuri. Tällöin tulee etsiä ratkaisua ulkopuolisen ammattilaisen hyödyntämisestä kunnostushankkeessa. Alueellisten vesienhoitoyhdistysten perustamiset ovat tuoneet vesienhoidon piiriin nuorempaa väkeä. Vesienhoitoyhdistysten jäsenistön osaaminen on laaja-alaista, kuten esim. tiedottaja, hankeammattilainen, opettaja, metsätalouden ammattilainen ja kirjanpitäjä. Näin ollen hankkeiden työtehtäviä on helpompi jakaa ja hankkeen läpivienti on varmempaa. Uusien vesienhoitoyhdistysten perustamiseen tulee myös jatkossa kannustaa. Virtavesien kunnostaminen on toimijoille tuntemattomampaa ja vaatii neuvonnalta aktiivista osallistumista hankkeen kaikissa vaiheissa. VESKU – hankkeiden kunnostustempausten ja koulutuksen myötä aktiivisuus ja osaaminen on paikallisesti kasvanut.

Tätä toimintamallia on perusteltua jatkaa, sillä virtavesien kunnostukset keskittyvät jatkossa yhä enemmän pieniin virtavesiin. Purokunnostuksia voidaan toteuttaa ohjatusti paikallisin voimin.

Vesistökuunnostustoimintaryhmät tarvitsevat edelleen apua ja neuvoja mm. rahoitushakemusten laatimisessa ja erilaisten lupien hankkimisessa. Rahoitushakemusvaiheessa olevassa Etelä-Lapin VESKU-hankkeessa neuvontaa jatketaan ja aktivoidaan osakaskuntia sekä kyläyhteisöjä. Käytännönläheinen ja henkilökohtainen toiminta on edelleenkin tärkeää, sillä erilaisten työpajojen ja kunnostustempausten avulla saa paljon tehokkaammin asioita eteenpäin kuin esim. pelkällä puhelinneuvonta. Mahdollisessa jatkohankkeessa kannattaa ehdottomasti hyödyntää ja jatkojalostaa saatuja kokemuksia eri toimijoiden kesken. Kunnostuskohteita kannattaa valita mahdollisimman monipuolisesti koko toimialueelta, jotta ihmiset kokisivat hankkeen toiminnan yhteiseksi.

Järvien kunnostaminen vaatii yksityisten vesienhoitajien ponnistelujen lisäksi soveltuvaa kalustoa. Usein juuri kaluston puuttumisen takia joudutaan turvautumaan ulkopuolisen urakoitsijan palveluihin, mikä kasvattaa kunnostushankkeiden kustannuksia. Niittolaitteita ja poistopyyntikalustoa on nykyisin paremmin lainattavissa tai vuokrattavissa ja etenkin pienempien järvien hoitotoimenpiteet on toteutettavissa ns. omana työnä. Lapin alueella tukea kalustohankintoihin ovat voineet saada rovaniemeläiset paikallistoimijat kylien kehittämissäätiön kautta sekä Posiolla Koillismaan Leaderin kautta. Ranualla kunnalla on ollut kalustohankinnoissa iso rooli.

Poistopyynti urakoitsijoita tarvitaan alueelle lisää. Hankealueella on toiminut vain yksi poistokalastus ryhmä. Ammattikalastajia lähinnä Posion kunnan alueelta tulisi saada rekrytoitua vesistökuunnostushankkeiden piiriin tehokkaammin. VESKU II-hanke järjesti Posion ammattikalastajille infotilaisuuden alan mahdollisuuksista. Toistaiseksi kiinnostusta laajemmalla alueella toimimiseen on toiminnan työläydestä johtuen niukasti. Myös ammattikalastuskuntaa vaivaa ikääntyminen. Rekrytointia vesienhoidon piiriin voisi tehostaa erillisen esim. EMKVR-hankkeen avulla. Niin ikään poistopyyntihankkeista saatujen särkikalojen hyödyntämistä jatkojalostuksessa tulee edelleen tehostaa. VESKU II-hanke toimi välittäjänä kalanjalostajan sekä paikallisten hankkeiden välillä ja raaka-ainevirtoja saatiin ohjattua tuhansia kiloja jalostukseen. Toimintaa on kuitenkin mahdollista lisätä yhteistyössä kalanjalostajien kanssa. Tehostamistoimet voisivat olla em. EMKVR-hankkeen yksi toimenpide.

VESKU-hankkeen 1. vaiheessa testattiin Lapin maakunnassa ensimmäistä kertaa toimintamallia, jossa ulkopuolinen neuvotoimija on paikallisten vesistökuunnostajien sekä ympäristö- ja lupaviranomaisten, metsätaloustoimijoiden ja ympäristöpalveluiden tuottajien tiedon välittäjänä. Verkoston kokoonpano koostuu eri tasojen ja sektoreiden toimijoista. Hankkeessa toteutettu toimintamalli osoittautui tehokkaaksi ja säästi mm. valtion ympäristöhallinnon vesistökuunnostusten substanssi- ja rahoitusneuvontaresurseja. Lisäksi hanke neuvoi lupaprosessien käynnistämisisä.

Hanke koordinoi Lapin maakunnallisen VESKU-verkoston toimintaa. Hanke toimi yhteystahona paikallisten toimijoiden ja maakuntaverkoston välillä. Yhteneväiset intressit ja roolitusten selvittäminen yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi kannustavat jatkamaan maakunnallisen VESKU-verkoston toimintaa. Verkoston kautta löytyy niin asiantuntemusta kuin kunnostustyön toteuttajia.

Lapin vesistökuunnostusverkoston ja sen koordinaattorin tehtäviä ovat:

- Verkosto edistää vesienhoidon toimijoiden tiedonvälitystä, kohtaamista, kontaktien syntymistä ja oppimista toinen toiseltaan.
- Pyrkii saamaan isompien hankekokonaisuuksien toteuttajiksi myös niistä hyötyviä kuntia ja muita intressitahoja.
- Koordinaattori mahdollistaa toimijoiden osallistumisen ja kohtaamisen luomalla kohtaamisille käytännön edellytyksiä esimerkiksi järjestämällä vesistöaiheisia tilaisuuksia kylillä tai säännöllisiä vesistötyöpajoja.
- Koordinaattori neuvoo paikallisia kunnostajia, ohjaa kunnostajia asiantuntijoiden ja soveltuvien rahoituslähteiden luo sekä toimii välittäjänä hankeneuvotteluissa.
- Koordinaattori tukee verkoston toimintaa ja tiedottaa verkoston sisällä sekä sen ulkopuolella vesien kunnostushankkeista.

Verkoston koordinaattorilla tulee olla laaja-alainen vesistökuunnostusosaamistausta ja hänen tulisi sijoittua luotettuun ja joustavaan organisaatioon. Koordinaattorille on varattava verkoston pitkäjänteiseen johtamiseen riittävästi työaika. Koordinointi-/välittäjäorganisaatiotyötä voidaan aluksi jatkaa toiminnan vakiinnuttamiseksi hanketyönä mutta jatkossa pitkäjänteiseen, yleishyödylliseen koordinointitoimintaan liittyvien kustannusten rahoitus on löydettävä joko kokonaan tai osittain julkishallinnolta. VESKU II-hanke on ollut tukemassa vesistökuunnostusverkostojen esitystä, jossa avataan rakentava valtakunnallinen keskustelu julkishallinnon osallistumisesta yleishyödyllisen vesienhoitoon ja -kunnostukseen liittyvän neuvonnan rahoittamiseen.

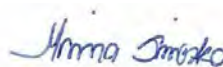
Paikalliset kunnostajat tekevät talkootyötä yhteisen ympäristön hyväksi. Tähän työhön paikallinen kunnostaja tarvitsee tukea ja yleishyödyllistä neuvontaa hankkeen alkumetreiltä sen päättämiseen saakka, unohtamatta hoitotoimenpiteitä ja seurantaa. Kunnostajille tarjottavaan yleishyödylliseen neuvontaan tulisi olla haettavissa julkishallinnolta tukea. Tuki voitaisiin myöntää määräajaksi ja tarkastella rahoitetun toiminnan vaikuttavuutta ennen jatkorahoituksen myöntämistä. Näin saataisiin suhteellisen pienellä rahallisella panostuksella aktivoitua paikalliset toimijat konkreettisiin ympäristön- ja vesienhoitotöihin. Myös maakuntaliiton osallistuminen kustannuksiin voisi olla yksi vaihtoehto. Maakuntaverkoston toiminnan kehittäminen sisältyy Osuuskunta Virtatiimin suunnittelemaan Etelä-Lapin VESKU-hankkeeseen.

Allekirjoitukset ja päiväys

Simossa 11.1.2023

Eero Hiltunen
Projektikoordinaattori

Minna Simoska
Hankesihteeri

LIITTEET

1. Yleisötilaisuudet ja työpajat ja muihin tapahtumiin osallistuminen
2. Neuvontakohteet
3. Seurantaryhmän kokoonpano
4. Medialista
5. Valokuvagalleria

VESKU II-hankkeen omat yleisötilaisuudet ja työpajat:

Aika	Paikka	Tapahtuma
17.7.2021	Posio	Yleisötilaisuus
22.9.2021	Rovaniemi, Pisa	Yleisötilaisuus
24.9.2021	Rovaniemi, Siika-Kämä	Yleisötilaisuus
5.10.2021	Kemijärvi, Kalkiaisjärvi	Työpaja
6.10.2021	Kemijärvi	Yleisötilaisuus
21.10.2021	Rovaniemi, Viirinkylä	Työpaja
27.10.2021	Posio, Kuloharju	Yleisötilaisuus/työpaja
3.11.2021	Ranua, Tolja	Yleisötilaisuus
15.3.2022	Posio	Työpaja
19.3.2022	Rovaniemi	Työpaja
27.4.2022	Ranua, Kuukasjärvi	Yleisötilaisuus
3.5.2022	Ranua, Nikkilä	Yleisötilaisuus
12.10.2022	Ranua	Yleisötilaisuus

Muut tapahtumat ja osallistumiset:

Aika	Paikka	Tapahtuma
11.5.2021	Etä	Vesistökuunnostushankkeiden viestintäseminaari
31.5.2021	Etä	Alueellisten verkostotoimijoiden kokous
16.7.2021	Ranua	Toritapahtuma
17.7.2021	Posio	Toritapahtuma
18.8.2021	Etä	Alueellisten verkostotoimijoiden kokous
28.8.2021	Ranua	Kuukasjärven maalaismarkkinat
4.9.2021	Rovaniemi	Sinettäjoen kunnostustempaus
10.9.2021	Ranua	Vesienhoitoa yli rajojen-tapahtuma
28.9.2021	Etä	Vesistökuunnostusverkoston seminaari
9.12.2021	Rovaniemi	Lapin vesistökuunnostusverkoston tapaaminen
22.12.2021	Posio	Etelä-Lapin vesistöyhdistyksen perustamiskokous
31.3.2022	Rovaniemi	Rovaniemen kylien kehittämistapahtuma
19.5.2021	Etä	Vesistökuunnostushankkeiden viestintäseminaari
24-25.5.2022	Rovaniemi	Pohjois-Suomen vesistöseminaari
10.9.2022	Rovaniemi	Purokuunnostuskoulutus
12.9.2022	Etä	Ely-keskuksén Y-vastuualueen henkilöstöinfo/hanke-esittely
5.10.2022	Kemijärvi	Peltojärven-Ylijärven vesistökuunnostustilaisuus
12.10.2022	Etä	Alueellisten verkostotoimijoiden tapaaminen
25.11.2022	Etä	Alueellisten verkostotoimijoiden aamukahvit/hanke-esittely
14.12.2022	Rovaniemi	Rovaniemen kylien kehittämissäätiön hallituksen kokous/jatkohanke

VESKU-hanke neuvontakohteet

Kohde	Toteutus 2022	Toteutus 2023	Toteutus 2024	Toteuttaja
Saarijärvi, Ranua	X		?	Saarijärven jakokunta
Luiminkajärvi, Ranua	X	X	X	Luiminkajoki ry
Petäjajärvi, Ranua	X	X	X	Luiminkajoki ry
Iso-Kuukasjärvi, Ranua	X	X	X	Luiminkajoki ry
Pikku-Kuukasjärvi, Ranua	X	X	X	Luiminkajoki ry
Kuusijärvi, Ranua	X	X	X	Luiminkajoki ry
Kulojärvi, Posio		X	X	Etelä-Posion vesistöyhdistys ry
Kuusijärvi, Posio		X	X	Etelä-Posion vesistöyhdistys ry
Tuomijärvi, Posio		X	X	Etelä-Posion vesistöyhdistys ry
Vuoskujärvi, Roi	X	?	?	Viirin osakaskunta
Sierijärvi, Roi	X	X	X	Kurivaaran kalamiehet ry
Niesijärvi, Roi	X	X	X	Niesin kyläyhdistys ry
Pisajärvi, Roi	X	X	?	Leipeen erä- ja kalamiehet ry
Pelto- ja Ylijärvi, Kemijärvi		X	?	Kemijärven osakaskunta
Iso-Tainijoki, Simo	X			Suomen metsäkeskus
Maaninkajärvi, Simo		X	X	Simon kunta*

* hankkeen toteutuminen epävarmaa

Vesku-hankkeen seurantaryhmä

Osuuskunta Virtatiimi:

Minna Simoska

Eero Hiltunen

Lapin ELY-keskus:

Reijo Kallioniemi

Pekka Räinen

Suomen metsäkeskus:

Matti Välimäki

Ranuan kunta:

Mikko Pöykkö

Simon kunta:

Jari Juusola

Rovaniemen kylien kehittämissäätiö:

Pertti Viden

Posion kunta:

Tiina Alasirniö

Kemijärven kaupunki:

Tapio Pöyliö

Medialista

- Fb-sivut <https://www.facebook.com/veskuhanke/>
- www.virtatiimi.fi
- Hanke-esite, roll-up, muut jaettava opasmateriaalit.
- Kuriiri-lehti (Ranua ja Posio):
 - 22.7.2021 Posion vesistötapahdus. Tiedote myös kunnan nettisivuilla.
 - 16.9.2021 Vesienhoitoa yli rajojen-tapahdus.
 - Mediatiedote
- 7.7.2021 Koilissanomat: Artikkelit Posion vesistötapahduksesta.
- 5.8.2021 Simolainen-lehti: Vesku II-käynnistyminen.
- Koti-Lappi-lehti:
 - 23.9.2021 Kemijärven vesistöillan ilmoitus.
 - 30.9.2021 Hankkeen laatima puffijuttu vesistöillasta. Tiedote myös Kemijärven kaupungin nettisivuilla.
- Sinettäjoen kunnostustempauksen tiedottaminen:
 - Rovaniemen fb-puskaradio
 - Yle menovinkit (radio, nettisivut)
 - Mediatiedote
- 7.7. 2021 Ympäristöministeriön ”Veden vuoro”-artikkelisarja.
 - Tarinoita vesienhoidosta.
- 17.12.2021 Sinettäjoen kunnostustempauksen video.
 - You Tuben hakusana: Sinettäjoen kunnostustempaus 2022
- 27.12.2021 Tiedotustekstit Koilis-Sanomille.
- 27.1.2022 Uutiskirje Vesistökuunnostusverkostolle.
 - <https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Uutiskirjeet>
- 2/2022 Simolainen-lehti: Iso-Tainijoen valuma-alueiden tilat.
- 3/2022 Kuriiri-lehti: Posion kalastajatilaisuus.
- Osuustoimintalehti: Juttu Osuuskunta Virtatiimistä ja VESKU II-hankkeesta.

Liite 5

Valokuvagalleria VESKU II-hanke

Kuva vas. VESKU-toimijoiden koulutus ja verkostotapahtuma Rovaniemellä.
Kuva oik. Lapin VESKU-verkoston kokoontuminen Rovaniemellä.

Kuva vas. Vesikasvien poistoa Ranuan Kuukasjärvellä Kuva oik. Rysäkalastusta Ranuan Kuusijärvellä.

Kuva vas. Järvikatselmus Rovaniemen Vuoskujärvellä. Kuva oik. Särkien talvinuottausta Ranuan Petäjällä

Kuva vas. Purokunnostuskoulutus Rovaniemen Viiksojalla. Kuva oik. Kunnostustempaus Rovaniemen Sinettäjoella.

Kuvat vas. ja oik. Sierijärven poistokalastus.